

PAŃSTWOWA RADA OCHRONY PRZYRODY

THE STATE COUNCIL FOR NATURE CONSERVATION

Member of IUCN

Ministerstwo Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
tel.: (+48) 22-57-92-017, fax: (+ 48) 22 57 92 730, cites-sa@prop.mos.gov.pl

PROP/KOZ/2015-06

Warszawa, 14.05.2015 r.

OPINIA

w sprawie konieczności podjęcia działań w celu ograniczenia liczby wałęsających się psów i kotów

Państwowa Rada Ochrony Przyrody apeluje o pilne podjęcie działań w celu ograniczenia liczby wałęsających się psów domowych i kotów domowych w lasach i innych obszarach, będących miejscami występowania rzadkich i chronionych gatunków zwierząt.

UZASADNIENIE

Jak wskazują badania naukowe, jednym z bardzo ważnych zagrożeń dla dzikich zwierząt są domowe psy i koty. Oba gatunki są powszechnie rejestrowane w środowisku naturalnym, w tym w obszarach objętych ochroną (Romanowski 1988, Goszczyński i in. 2009, Wierzbowska i in. 2012, Krauze-Gryz i Gryz 2014). Szacuje się, że w Polsce w samych tylko w lasach wałęsa się 45 tys. psów oraz blisko 113 tys. kotów (GUS, Leśnictwo 2014). Dane uzyskane w Państwowym Monitoringu Środowiska wskazują, że koty domowe są spotykane w 47%, a psy w 27% losowo wskazanych kwadratów 1x1 km na terenie Polski.

Powszechne występowanie domowych kotów i psów w krajowych ekosystemach oznacza szereg zagrożeń dla zwierząt dziko żyjących (Romanowski 1985, Krauze-Gryz i in. 2012a, 2012b, Wierzbowska i in. 2012, Krauze-Gryz i Gryz 2014). Psy zagryzają minimum 34 tys. zwierząt łownych rocznie (GUS, Leśnictwo 2014). W świetle ostatnich badań (np. Loss i in. 2013) śmiertelność dziko żyjących ptaków i ssaków wskutek drapieżnictwa wałęsających się kotów jest wyższa niż śmiertelność spowodowana jakimkolwiek innym czynnikiem antropopresji i stanowi poważne zagrożenie dla lokalnych populacji chronionych gatunków. Psy i koty nagminnie niepokoją dzikie zwierzęta w miejscach ich żerowania, odpoczynku i rozrodu (Weston i Stankowich 2014, Spotte 2014). Przenoszą ponadto na dzikie zwierzęta choroby i pasożyty, zwiększając zagrożenia dla populacji rzadkich gatunków (Hughes i Macdonald 2013). Istnieją dowody, iż wałęsające się psy pozostawiają w lasach odchody, które wprowadzają do populacji wilków wirusa nosówki i parwowiroy (Peterson 2007, Sobrino i in. 2008). Koty penetrujące lasy mogą przenosić na rysie wirusa niedoboru immunologicznego FIV, który jest odpowiednikiem wirusa HIV i powoduje podobne objawy. Kolejnym poważnym zagrożeniem jest tworzenie mieszańców pomiędzy psami a wilkami oraz kotami i żbikami, które prowadzi do przenikania genów gatunków udomowionych do populacji rzadkich i chronionych gatunków oraz niekorzystnych zmian fenotypowych, fizjologicznych i behawioralnych (Leonard i in. 2014). Właśnie hybrydyzacja z kotami jest prawdopodobnie przyczyną gwałtownego spadku liczebności żbika w polskich Karpatach. Uchwalona w grudniu 2014 r. Rekomendacja nr 173 (2014) Komitetu Sterującego Konwencji Berneńskiej, o hybrydyzacji pomiędzy dziko żyjącymi wilkami (*Canis lupus*) a psami (*Canis lupus familiaris*), rekomenduje Stronom Konwencji m.in. „podjęcie wszelkich środków w celu monitorowania, zapobiegania

i łagodzenia skutków hybrydyzacji pomiędzy wilkami a psami, w tym w stosownych przypadkach, podjęcia/zastosowania skutecznych środków zmniejszających liczbę wałęsających się psów”.

Na zagrożenie ze strony wałęsających się psów w stosunku do populacji wilków wskazują także eksperci z Large Carnivore Initiative for Europe, IUCN/SSC Specialist Group, którzy w opracowaniu pt. *Key actions for Large Carnivore populations in Europe* (Boitani i in. 2015) przygotowanym w 2015 r. na zlecenie Komisji Europejskiej, rekomendują ograniczenie liczby wałęsających się psów o 80% w obszarach występowania wilków, w celu zapobiegania hybrydyzacji wilków i psów.

Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. 1997 Nr 111 poz. 724), do zadań własnych gmin należy „zapewnianie opieki bezdomnym zwierzętom oraz ich wyłapywanie”. W 2013 roku 94% z 2 479 gmin w Polsce na działania związane z realizacją tego zadania wydało 143 mln zł (źródło: <http://www.boz.org.pl/raport/2014/index.htm>), co daje średnio 1 628 zł w przeliczeniu na jednego bezdomnego psa, którym gminy się zajęły. Jeśli kwotę tą porówna się z wydatkami z budżetu państwa na ochronę przyrody, w tym na ochronę rzadkich gatunków zwierząt, dysproporcje są przytłaczające i wskazują, iż, paradoksalnie, będące zagrożeniem dla rodzimej fauny psy i koty są najhojniej finansowanymi gatunkami zwierząt w naszym kraju. Wydatkowanie w taki sposób środków publicznych w opinii PROP jest bardzo kontrowersyjne. Wymaga ono weryfikacji, głównie pod kątem poprawy skuteczności wyłapywania i sterylizacji bezpańskich psów i kotów, a także zwiększania świadomości lokalnych społeczności na temat zagrożeń dla środowiska naturalnego z ich strony oraz zwiększania odpowiedzialności za posiadane zwierzęta.

Mając powyższe na uwadze, PROP apeluje do Parlamentu i Ministra Środowiska o podjęcie prac nad regulacjami prawnymi wprowadzającymi obowiązek znakowania wszystkich psów i kotów i ich rejestracji, upowszechniania potrzeby sterylizacji i kontroli rozrodu, a także zwiększenia odpowiedzialności właścicieli za przebywanie należących do nich psów i kotów bez nadzoru w środowisku naturalnym. Uważamy za szkodliwe dla ochrony różnorodności biologicznej kraju obecne brzmienie przepisu zobowiązującego rady gmin do zapewniania opieki nad wolno żyjącymi kotami, w tym ich dokarmiania w ramach programów opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt (art. 11a ust. 2 punkt 2 Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz.U. 1997 Nr 111 poz. 724). Dokarmianie kotów w żaden sposób nie ogranicza ich polowań na dzikie zwierzęta, a wręcz poprawia ich kondycję, przeżywalność i możliwości rozrodu, co zwiększa zagrożenie dla przyrody (Spotte 2014).

Ponadto, wobec powszechnego traktowania przez społeczeństwo bezdomnych psów i kotów za zwierzęta zasługujące na taką samą ochronę jak wolnożyjące gatunki rodzime, uważamy za niezbędne przeprowadzenie w odpowiedniej skali programu edukacji społeczeństwa (np. w formie szeroko zakrojonej i profesjonalnej kampanii medialnej) na temat antropogenicznej genezy tego problemu oraz jego negatywnego wpływu na rodzimą przyrodę.

W obecnej sytuacji wydaje się też konieczne prowadzenie odłowów, a w ostateczności także dopuszczenie uśmiercania wałęsających się psów i kotów przez odpowiednio przeszkolone osoby na obszarach o szczególnie cennych walorach przyrodniczych. Propozycja ta jest tym bardziej zasadna, że uśmiercanie wskazanych osobników lub redukcje liczebności w uzasadnionych przypadkach prowadzi się także w odniesieniu do zwierząt chronionych na mocy prawa krajowego i międzynarodowego (np. żubr, wilk, kormoran, bóbr), lub inwazyjnych gatunków obcych. Nie ma zatem podstaw merytorycznych, by nie można było podobnych działań realizować w stosunku do zwierząt z form udomowionych, które wyrządzają ewidentne szkody w środowisku przyrodniczym, co więcej czasami także stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi (przypadki dotkliwych pogryzień przez agresywne psy). Podkreślamy jednak, że bezpośrednie ograniczanie liczebności tych zwierząt należy traktować jedynie jako

środek doraźny, interwencyjny i tymczasowy. Nie może on zastąpić szerokich działań legislacyjnych, organizacyjnych i edukacyjnych, zapobiegających zjawisku masowego trafiaania psów i kotów do środowiska naturalnego. Działania takie, jeśli zostaną właściwie zaplanowane i konsekwentnie przeprowadzone na odpowiednio dużą skalę, powinny w stosunkowo krótkim czasie przynieść znaczące oszczędności budżetom gmin, a jednocześnie istotnie ograniczyć jedno z poważniejszych zagrożeń dla polskiej przyrody.

dr Sabina Pieruzek-Nowak
Przewodnicząca Komisji PROP ds. Zwierząt

Do wiadomości:

- Sz.P. Maciej Grabowski – Minister Środowiska
- Sz.P. Piotr Otawski – Główny Konserwator Przyrody
- Sz.P. Michał Kielsznia – Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska
- Sz.P. Stanisław Żelichowski – Przewodniczący Komisji Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa Sejmu RP
- Sz.P. Jadwiga Rotnicka – Przewodnicząca Komisji Środowiska Senatu RP
- Członkowie PROP
- a/a

Cytowana literatura

- Boitani L., Alvarez F., Anders O., Andren H., Avanzinelli E., Balys V., Blanco J.C., Breitenmoser U., Chapron G., Ciucci P., Dutsov A., Groff C., Huber D., Ionescu O., Knauer F., Kojola I., Kubala J., Kutal M., Linnell J., Majic A., Mannil P., Manz R., Marucco F., Melovski D., Molinari A., Norberg H., Nowak S., Ozolins J., Palazon S., Potocnik H., Quenette P.-Y., Reinhardt I., Rigg R., Selva N., Sergiel A., Shkvyria M., Swenson J., Trajce A., Von Arx M., Wolf M., Wotschikowsky U., Zlatanova D. 2015. Key actions for Large Carnivore populations in Europe. Institute of Applied Ecology (Rome, Italy). Report to DG Environment, European Commission, Bruxelles.
- Goszczyński J., Krauze D., Gryz J. 2009. Activity and exploration range of house cats in rural areas of central Poland. *Folia Zoologica* 58: 363-371.
- Hughes J., Macdonald D.W. 2013. A review of the interactions between free-roaming domestic dogs and wildlife. *Biological Conservation* 157: 341-351.
- Krauze-Gryz D., Gryz J. 2014. Free-ranging domestic dogs (*Canis familiaris*) in Central Poland: density, penetration range and diet composition. *Polish Journal of Ecology* 62: 183-193.
- Krauze-Gryz D., Gryz J., Goszczyński J. 2012a. Predation by domestic cats in rural areas of central Poland: an assessment based on two methods. *Journal of Zoology* 288: 260–266.
- Krauze-Gryz D., Gryz J.B., Goszczyński J., Chylarecki P., Żmihorski M. 2012b. The good, the bad, and the ugly: space use and intraguild interactions among three opportunistic predators – cat (*Felis catus*), dog (*Canis lupus familiaris*), and red fox (*Vulpes vulpes*) – under human pressure. *Canadian Journal of Zoology* 90: 1402–1413.

- Leonard J.A., Echegaray J., Randi E., Vilà C. 2014. Impact of hybridization with domestic dogs on the conservation of wild canids. W: Gompper M.E. (red.). Free-ranging dogs and wildlife conservation. Oxford University Press, Oxford:
- Leśnictwo 2014. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Loss S.R., Will T., Marra P.P. 2013. The impact of free-ranging domestic cats on wildlife of the United States. *Nature Communications* 4: 1396. DOI: 10.1038/ncomms2380.
- Peterson R.O. 2007. *The wolves of Isle Royale: a broken balance*. University of Michigan Press, Ann Arbor.
- Romanowski J. 1985. The diet of stray dogs in the suburbs of Warsaw. *Revue d'écologie* 40: 203-204.
- Romanowski J. 1988. Abundance and activity of the domestic cat (*Felis catus* L.) in the suburban zone. *Polish Ecological Studies* 14: 213-221.
- Sobrino R., Arnal M.C., Luco D.F., Gortázar C. 2008. Prevalence of antibodies against canine distemper virus and canine parvovirus among foxes and wolves from Spain. *Veterinary Microbiology* 126: 251–256.
- Spotte S. 2014. *Free-ranging cats. Behavior, Ecology, Management*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Weston M., Stankowich T. 2014. Dogs as agents of disturbance. W: Gompper M.E. (red.). Free-ranging dogs and wildlife conservation. Oxford University Press, Oxford: 94-116.
- Wierzbowska I.A., Olko J., Hędrzak M., Crooks K.R. 2012. Free-ranging domestic cats reduce the effective protected area of a Polish national park. *Mammalian Biology* 77: 203-210.